

GÁL CSABA

„A SZOKNYÁS BOMBÁZÓ EZRED”

**A VÖRÖS HADSEREG LÉGIEREJÉNEK NŐI EZREDE A MÁSODIK
VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN. AZ 588. ÉJSZAKAI KÖNNYŰBOMBÁZÓ
EZRED TÖRTÉNETE¹**

‘THE SKIRT BOMBER REGIMENT’

**A FEMALE REGIMENT OF THE RED ARMY AIR FORCE DURING
WORLD WAR II. THE STORY OF THE 588TH NIGHT BOMBER
REGIMENT**

This paper presents a chapter of World War II about which we hear and know hardly anything: the story of the Soviet female pilots, navigators, and gunsmiths who served in World War II, including the history of the 588th Night Light Bombing Regiment.

After the Soviet Union was invaded by Germany in 1941, and the army needed personnel, recruits came primarily from the older age-groups and women. While, initially, only men were posted to the front line, over time young women were also allowed to serve at the front, as Article 122 of the 1936 Soviet Constitution had legally emancipated women in all areas, and before the war, young girls and women had also participated in the Komsomol and in the defense and military education programs of the Osoaviakhim clubs.

The 588th Night Light Bombing Regiment carried out a number of night bombings during the war, setting a record once, and fought for a reputation among both the Soviet and the German armies.

Keywords: Night Witches, Soviet Union, Soviet Air Force, World War II., Soviet women, 588th Night Bomber Regiment, Osoaviakhim, Marina M. Raskova

Gál Csaba – PhD student at University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences.
E-mail: galcsaba7@gmail.com

---

1 Citation: GÁL CSABA, „»A szoknyás bombázó ezred« A Vörös Hadsereg Légierejének női ezrede a második világháború idején. Az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred története” [‘The Skirt Bomber Regiment’ A Female Regiment of the Red Army Air Force during World War II. The story of the 588th Night Bomber Regiment], *RussianStudiesHu* 3, no. 2 (2021): 229–249. DOI: 10.38210/RUSTUDH.2021.3.14

BEVEZETÉS

A Szovjetunióban, akárcsak a világon máshol, a háború és a katonáskodás kifejezetten maszkulin feladatkör volt, azonban ha a szükség úgy hozta, a hátorszáiban maradt személyek – így például a nők is – szintén kivették részüket a harcokból. A Szovjetunióban a nők háborús szerepvállalását, frontszolgálatát elősegítette, hogy az 1936-os szovjet alkotmány 122. cikkelye jogilag minden téren emancipálta a nőket,² valamint a háborút megelőzően a szovjet vezetés nagy hangsúlyt fektetett a fiatalság háborús felkészítésére, melynek keretében a fiatal lányok, nők részt vettek a Komszomol és az Oszoaviahim-repülőklubok szervezésében megrendezett honvédelmi- és katonai ismereteket oktató programjain. Az itt szerzett alapszintű katonai ismereteket további kiképzések és katonai iskolák révén magasabb szintre emelhették.

A szovjet propaganda rendkívüli hangsúlyt fektetett repülőismeretre, melynek célja a lakosság felkészítése volt az ország légvédelmére egy esetleges támadás, háború esetére. A repülőismeretek elsajátításának központjai a repülőklubok voltak (pl. Oszoaviahim-repülőklubok). Ezenkívül számos légiparádét rendeztek, melyek látványos bemutatói olyan nagy hatást gyakoroltak a fiatalokra, hogy közülük többen is jelentkeztek pilótaképző iskolába.

1936-ban jelent meg Pjotr Andrejevics Pavlenko *Keleten* című regénye, amelyben egy fiktív női pilótáról, bizonyos Zsenya Tarasenkóváról ír, aki egy Japán elleni győztes háborúban harcol. Pjotr A. Pavlenko regénye rendkívül nagy hatással volt a fiatal nőkre, akik akárcsak a regény hősnője, maguk is repülni szerettek volna.

A Komszomol és Oszoaviahim oktatóprogramjainak keretében megszerzett honvédelmi és katonai ismeretek, valamint Pjotr A. Pavlenko regénye révén széles körben népszerűvé vált a repülés, mely számos nagy cselekmény végrehajtására ösztönözte a fiatalságot, köztük a fiatal nőket is. A repülés iránti vágy ösztönözte azt a három fiatal hölgyet is, akik 1938 nyarán hatalmas vállalkozásra szánták el magukat, és 1938. július 2-án leszállás nélkül teljesítették a Szevasztopol–Arhangelszk tá-

---

2 Конституция (основной закон) Союза Советских Социалистических Республик, 5 декабря 1936 года. <http://www.hist.msu.ru/ER/EText/cnst1936.htm#2> (Дата обращения: 24 января 2021 г.)

volságot.³ 1938. szeptemberében egy újabb sikeres női világrekordot felállító távolsági repülést hajtott végre három hölgy. Közülük kettő részt vett a korábbi Szevasztopol–Arhangelszk útvonal megtételében, melynek megkoronázásaként a három pilótanő megkapta a Szovjetunió legmagasabb kitüntetését, a *Szovjetunió Hőse* címet, a Lenin-rend kitüntetés átadásával.⁴

A szovjet pilótanőket a szovjet hazafiság vezérelte, hogy az 1930-as évek végén az előbb felvázolt rekordot állító távolsági repüléseket végrehajtsák. Kialakult egyfajta hősnő kultusz, mely a «Родина» nevezetű repülőgép távolsági repülésének sikerével érte el csúcspontját az 1930-as évek végén. Ezt követően a szovjet hősnők megmérettetése a második világháború kirobbanását követően vette kezdetét.

A VÖRÖS LÉGIERŐ NŐI EZREDEINEK FELÁLLÍTÁSA

1941. június 22-én Németország megtámadta a Szovjetuniót, és ezzel elkezdődött a Nagy Honvédő Háború. 1941 folyamán a német hadsereg folyamatosan nyomult előre a szovjet területeken, és 1941 őszén már Moszkva felé tört. 1941. október elején a német hadsereg közeledése miatt Moszkvában megnőtt a fenyegetettségérzet, ezért a Komszomol központi bizottsága felszólította a komszomolista nőket, hogy vállaljanak önkéntességet, majd sikeres petíciót nyújtott be a Vörös Hadsereg parancsnokságára, mely női repülőezredek felállítását indítványozta elő.

3 A távolsági repülőút során a MP-1 típusú hidroplán-repülőgép személyzete Polina Gyenyiszovna Oszipenko főhadnagy, repülőgép parancsnok; Vera Fjodorovna Lomako főhadnagy, másodpilóta és Marina Mihajlovna Raszkova hadnagy, navigátor-rádiós volt. A repülőgép a Szevasztopol–Kijev–Novgorod–Arhangelszk útvonalon repült. «На Гидросамолете из Севастополя в Архангельск без посадки», Правда, 3 июля 1938 года. 1., 3. <https://pravda38.files.wordpress.com/2018/08/pravda-1938-181.pdf> (Дата обращения: 24 января 2021 г.)

4 Az 1938. szeptemberében végrehajtott távolsági repülés repülőszemélyzete: Valentyina Sztjerpanovna Grizodubova parancsnok, Polina Gyenyiszovna Oszipenko másodpilóta és Marina Mihajlovna Raszkova navigátor. A távolsági repülőút során megállás nélkül teljesítették a Moszkva–Komszomolszk útvonalat, a «Родина» (magyarul „Haza” vagy „Anyaföld”) nevű Tupoljev ANT-37 típusú kétmotoros bombázó repülőgéppel. «Героини-летчицы», Правда, 7 октября 1938 года. 1., 3. <https://pravda38.files.wordpress.com/2018/08/pravda-1938-277.pdf> (Дата обращения: 24 января 2021 г.); «УКАЗ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР: О награждении экипажа самолета «Родина»», Правда, 3 ноября 1938 г. 1. <https://pravda38.files.wordpress.com/2018/08/pravda-1938-304.pdf> (Дата обращения: 24 января 2021 г.)

Ekkor került kiemelkedő szerepbe Marina Mihajlovna Raszkova – a sikeres távolsági repülések egyik hőse –, ugyanis rábízták az ezredek megszervezését.⁵ Raszkova készített egy beadványt személyesen Sztálinnak, melyhez olyan nők leveleit mellékelte, akik készen álltak megvédeni házájukat. Sokak meglepetésére Sztálin támogatta a női ezredek felállításáról szóló javaslatot (valószínűleg annak propagandaértéke miatt), és 1941. október 8-án aláírta a 0099. számú rendeletét, melynek értelmében három női repülőezred került felállításra: az 586. vadászrepülő-, az 587. bombázó- és az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred.⁶

Raszkova vezetésével felállításra került a 122. repülőcsoport, ami magába foglalta az előbb felsorolt három repülőezredet. A női repülőezredek létrehozásakor Raszkova úgy döntött, hogy olyan egységeket fog létrehozni, amelynek tagjai kizárólag nők lesznek. Erre azért volt szükség, mert Raszkova tisztában volt azzal, hogy a férfiak nem szívesen látnak maguk között vagy éppen felettük álló parancsnoki pozícióban nőket, az eddig kifejezetten férfiasnak számító „pályán”. Raszkova gyanúja igaznak bizonyult, ugyanis gyakori jelenség volt a Vörös Hadsereg soraiban, hogy a nőket – még a tiszti rangban lévőket is – szitokszóval illették.⁷

A 0099. számú rendelet – Raszkova kívánságának megfelelően – előírta, hogy a három újonnan felállításra kerülő ezred teljes személyzete nőkből álljon – így a műszaki személyzet, a pilóták, a navigátorok és a tisztikart is nők alkossák.⁸ Ennek ellenére a három női repülőezred közül csak az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred működött kizárólag női személyzettel. Az 586. vadászrepülő ezred és az 587. bombázó ezred vegyes személyzettel (nőkkel és férfiakkal közösen) működött.

Mint már korábban említettem, a nők toborzásában a Komszomol játszotta a kulcsszerepet, nem pedig a hadsereg. A Komszomol végezte

5 ROBERT D. MARVICK, EURIDICE CHARON CARDONA (eds.), *Soviet Women on the Frontline in the Second World War* (PALGRAVE MACMILLAN, 2012), 84–116., 87. DOI: 10.1057/9780230362543

6 «Приказ НКО СССР 0099 от 08.10.41 г. О сформировании женских авиационных полков ВВС Красной Армии.» <http://allaces.ru/sssrf/docs/nko/0099.php> (Дата обращения: 24 января 2021 г.)

7 SZVETLANA ALEKSZIJEVICS, *Nők a tűzvonalban* (Budapest: Helikon Kiadó, második kiadás, 2020), 300. Noha az említett könyvben nem pilótanőről van szó, hanem egy Appolina Nyikonorovna Lickevics-Bajrak nevezetű alhadnagy, utász-tűzszerezés szakaszparancsnokról, akit egy katona „Rama” szóval illett, mely egy frontbéli szitokszó volt, jelente „ribanc”. Ez az eset jól példázza a Vörös Hadsereg soraiban lévő, a férfi katonák nők katonáskodása ellen irányuló hozzáállását.

8 Marvick, Cardona, *Soviet Women on the Frontline*, 88.

el a nők első toborzását az oktatási, gyári és más egyéb szervezetein keresztül. A toborzások során az önkéntesek „családi kötelezettségeit”, családi helyzetét gondosan átvizsgálták és figyelmeztették a katonai élet velejáró veszélyeire. A felvett önkéntesekre ezt követően egy Raszko-va által kijelölt „megbízatási bizottság” és egy orvosi vizsgálat várt.⁹ Az ezred egyik éjszakai bombázó navigátora, Galina Ivanovna Dokutovic (1921–1943) így emlékezett vissza a toborzásra:

„A legfontosabb az volt, hogy fiatal nők voltak. A főváros minden sarkából érkeztek, felsőoktatási intézményekből, irodákból és gyárakból. Mindenféle fiatal nő: lelkes és zajos, csendes és magánakvaló, rövid vagy hosszú hajjal, vastag fonatokkal; szerelők, ejtőernyősök, pilóták és Komszomol tagok repülési tapasztalat nélkül. Felsorakozva, felváltva léptek be a szobába. Egy katonai kabátot viselő férfi ült az asztal mögött. Határozottan úgy döntöttél, hogy elindulsz a frontvonalba? – kérdezte. Igen! – (válaszoltam). És attól nem tartasz, hogy nehéz lesz? Nem! – (feleltem).”¹⁰

Az önkéntesek között voltak olyan fiatal hölgyek, akik már korábban tapasztalatokat szereztek pilóta vagy repülési oktatóként – elsősorban az Oszoaviahim-repülőklubok révén –, de nagy hiány volt képezett női navigátorokból. A navigátori pozíció betöltésénél előnyben részesültek a Moszkvai Állami Egyetem (orosz rövidítéssel MGU) matematika és fizika szakos hallgatói. Az MGU hallgatói, a «выдвиженцы»-k, vagyis *kegyeltek* vagy *kiválasztottak*, esetleg *jelöltek* adták a szellemi elitet, azonban a nők mindössze 0,3%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel. Az 588. éjszakai bombázóezred tagjai közül mindössze 10 személy végzett az MGU-n, az ezred többi tagja, mint például a földi személyzet, szerelők, illetve a többi pilóta és navigátor a gyári munkásság soraiból kerültek ki.¹¹

Azokon a nőkön kívül, akik önkéntesen jelentkeztek és felvételt nyertek a női repülőezredekbe, voltak olyanok is, akik politikai háttérük miatt jelentkeztek az egységeknél. Politikai indíttatásból jelentkezett Jevdokija Davidovna Bersanszkaja (1913–1982) is, aki az 588. éjszakai bombázóezred parancsnoka lett az ezred megalakításától, egészen

9 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 89.

10 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 89.

11 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 89.

annak 1945-ös leszereléséig. Bersanszkaja szegény paraszti családból származott, 1928-ben 15 évesen csatlakozott a Komszomolhoz, majd hamarosan a Kommunisták Pártja tagja lett.¹² 1931-ben beiratkozott a batyszki Polgári Repülőiskolába, ahonnan 1932-ben pilótaként szerelt le és 1938-ig repülésoktatóként dolgozott.¹³

A női repülőezredek soraiba beléptek a Polgári Légi flotta és az Oszoaviahim-repülőklubok pilótái is, akik hivatásuknak megfelelően pilóta feladatokat láttak el. A főiskolák és szakiskolák tanulói, valamint az üzemek és gyárak női munkásai navigátorra és technikusokká váltak az ezredek soraiban. Azok a fiatal lányok és nők, akik műszaki végzettséggel bírtak, repülőgép-szerelőként fegyvereket, műszereket szereltek be a repülőgépekbe és azok megfelelő karbantartását, működtetését segítették.

A toborzások lezárása után megalakították a három női repülőezredet. 1941. december 9-én Sztálin parancsára hivatalosan is megalakult az 586. vadászpilóta ezred Tamara Alekszandrovna Kazarinova (1906–1956) parancsnoksága alatt. Két hónappal később, 1942. február 8-án kinevezték Jevdokija D. Bersanszkaját az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred parancsnokává. Az 587. bombázó ezred parancsnoka, az ezred 1942. novemberi megalakításától egészen 1943-as haláláig, Marina Mihajlovna Raszkova (1912–1943) volt.

Raszkova kihasználva befolyását, elérte, hogy az 586. vadászpilóta ezred és az 587. bombázóezred a legújabb repülőgépekkel repülhessenek. Az 586. vadászpilóta ezrednél rendszersíttették a „Jak” típusú (Jakovlev-1, -7, -9) vadászgépeket, az 587. bombázóezred pedig Pe-2 (Petljakov-2) típusú bombázó repülővel hajtott végre bombázási feladatait a kiszemelt célpontok ellen. Ezzel szemben az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred világháború előtti U-2, vagy másnéven Po-2 (Polikarpov-2)¹⁴ típusú kétfedeles, oktatórepülésre és mezőgazdasági célokra is használt (permetező) géppel repült,¹⁵ melynek beceneve oro-

12 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 91.

13 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 91.

14 Ezt a repülőgéptípust 1927-ben készítették el Nyikolaj Nyikolajevics Polikarpov terve alapján, melyet eredetileg a repülőklubok és a pilótanövendékek számára alkottak meg oktatógépként. A második világháború éveiben katonai repülőgépként vették használatba őket, mint például a már sokszor említett 588. éjszakai könnyűbombázó ezred, ahol ezt a repülőgéptípust rendszeresítették.

15 REINA PENNINGTON, *Wings, Woman, and War: Soviet Airwomen in World War II Combat* (Kansas: University Press of Kansas, 2001), 144. in MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 93.

szul «Кукурузник» vagyis „Kukoricás”, ami árulkodó név a repülőgép eredeti felhasználásáról.

A Po-2-es (vagy U-2) repülőgép egy korábbi oktatógép volt, mely furnérlemezből és vászonból épült, kétüléses volt,¹⁶ és képes volt nagyon alacsony sebességgel is repülni, ezért szinte mindenhol le tudott szállni és bárhol fel tudott emelkedni a magasba. Mindezek a tényezők tették alkalmassá a repülőgépet, még ha voltak is nehézségek vele. Az éjszakai könnyűbombázók Po-2 típusú repülőgépe ugyanis nem volt éppen biztonságos. A Po-2 típusú repülőgépek maximális sebessége 120 km/h volt, nyitott pilótafülkével, rádió, páncélzat és mindenfajta fegyverzet nélkül repültek, s mindössze csupán négy bombaállvánnyal voltak felszerelve, hogy az éjszakai bombázási bevetéseket végrehajthassák. A repülőgéppel nem tudtak nagy magasságokba emelkedni, így a támadási akcióikat alacsonyan repülve hajtották végre az ezred egységei. Mivel a repülőgépek alacsonyan szálltak – és viszonylag lassúak voltak –, nappal folyamatos veszélyben lettek volna az ellenséges legvédelmi elhárítás miatt, ezért inkább az éjszakai bevetések során alkalmazták őket. Ezért is lettek rendszeresítve az éjszakai könnyűbombázó egységeknél.

AZ 588. ÉJSZAKAI KÖNNYŰBOMBÁZÓEZRED TÖRTÉNETE

Moszkva közelgő elestéről szóló pletykák miatt 1941. október 17-én éjjel evakuálták a fővárosból az első toborzás során felvett nőket. Egy hétig tartó vonatút révén a Volga menti Engelsz városába szállították a nőket, ahol megkezdték kiképzésüket az Engelsz Repülőiskolában. Az út nehéz körülmények között zajlott le. Alig fűtött áruszállítókocsikban utaztak, heringet és teát kaptak. Mindezt az ezred későbbi törzsfőnökének – Irina Vjacseszlavovna Rakobolszkaja – visszaemlékezéséből tudjuk.¹⁷

¹⁶ GUNILLA BRESKY, „Éjszakai boszorkányok – a szovjet női éjszakai bombázó ezred (Poli-karpov Po-2)”, *Youtube.com*, (2008, Időtartalma: 58:24 perc). <https://www.youtube.com/watch?v=0QA5QDH6ur0> (Hozzáférés: 2020. 10. 15.) A filmet Gunilla Bresky rendezte 2008-ban, és a filmben nyolc egykori tiszt, pilótanő és navigátor visszaemlékezését hallhatjuk az átélt dolgokról, harci bevetésekről. A dokumentumfilm eredeti címe: „Nattens häxor”. A dokumentumfilmben szereplő veterán hölgyek anyanyelvükön, oroszul beszélnek, amire azért érdemes odafigyelni, mert a videóban nem mindig pontos a magyar fordítás. A magyar feliratokat készítette: Rákóczi László. (A továbbiakban: BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, perc.)

¹⁷ Irina Vjacseszlavovna Rakobolszkaja törzsfőnök visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 6:54 – 7:21

Az Engelszbe történő megérkezés sem volt más, itt ugyanis alig fűtött laktanyákban szállásolták el őket. Raszkova azonnal katonai fegyelmet, katonai rezsimet vezetett be. Az újoncok megkapták felszerelésüket: 41–42-es méretű bakancsot (a lányok, nők lábára kissé nagyok voltak), kabátot, inget és nadrágot. Természetesen minden egyenruha férfiakra készült, így – a bakancsokhoz hasonlóan – ezek is nagyok voltak rájuk.¹⁸ Raszkova az Engelszbe történő megérkezés után, azt mondta az újoncoknak, hogy:

„Készüljetek fel! Bármilyen előfordulhat, vágassátok le a hajatokat, két ujjnyival a fületek fölöttig!”¹⁹

A lányok számára a hajuk levágása rendkívül nagy változást jelentett, és számos vicces esetet idézett elő. Az egyik fiatal lány egy jóképű fiú látszatát keltette, akire társai felfigyeltek, majd miután rádöbbenek, hogy harcostársnőjükéről van szó, jót nevettek.²⁰ Rövid, fiús hajukkal, szürke nagykabátjaikban és nagy csizmájukban a nők felismerhetetlenné váltak.²¹

A fiatal nők számára sok időbe telt mire hozzászoktak a katonai hierarchiához és fegyelemhez, mely felváltotta az addig kialakult barátságokon alapuló kapcsolatokat. A Vörös Hadsereg szigorú fegyelmet követelt meg, mely alól a nők sem voltak kivételek és előfordultak olyan esetek is, hogy egy véletlenül elkövetett vétség miatt, a szigorú felelősségre vonástól félve véget akartak vetni az életüknek. Kiváló példa erre az ezred törzsfőnökének, Rakobolszkajának az esete, aki miután ideiglenesen elvesztette az ezred pecsétjét, komolyan megfontolta magában az öngyilkosság lehetőségét, mielőtt még katonai bíróság elé állítanák.²²

1941. november 7-én, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 24. évfordulóján a női önkéntesek letették a Vörös Hadsereg katonai esküjét:²³

„Én, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének állampolgára, belépve a Munkás-Paraszt Vörös Hadseregbe, leteszem az esküt

18 Raisza Faminyicsna Mazdrina kiképzőtiszt visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 8:22 – 9:12.

19 Mazdrina kiképzőtiszt visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 8:22 – 9:12.

20 Jevgenyija Makszimovna Rudnyeva navigátor levele szüleihez, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 9:26 – 10:09.

21 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 92.

22 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 92.

23 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 92.

és ünnepélyesen fogadom, hogy becsületes, bátor, fegyelmezett, éber harcos leszek; szigorúan megőrzöm a katonai és állami titkokat, feltétel nélkül engedelmeskedek a katonai szabályoknak, valamint a parancsnokok, a komisszárok, és feljebbvalóim parancsának. Fogadom, hogy lelkiismeretesen tanulmányozom a katonai törvényeket, és minden körülmény között megóvom a hadsereg és a nép tulajdonát, és utolsó leheletemig az életemet áldozom a népemért, a Szovjet Hazámért és a Munkás-Paraszt Kormányért.

Mindig kész leszek a Munkás-Paraszt Kormány parancsára megvédeni a hazámat – a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét – és a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg katonájaként fogadom, hogy megvédem azt bátran, ügyesen, méltósággal és tisztelettel, nem kímélve vérem vagy életem annak érdekében, hogy elérjük a teljes győzelmet az ellenség fölött.

Ha rosszindulatú szándékkal megsértem ezt az ünnepélyes esküt, érjen utol a szovjet törvények szigorú büntetése és valamennyi dolgozó gyűlölete és megvetése.”²⁴

A kiképzés megkezdése előtt az újoncokat megkérdezték, hogy milyen pozícióban szeretnének szolgálatot teljesíteni: pilóta, navigátor, fegyvermester, vagy más egyéb földi szolgálatot látnának el.²⁵

A primitív repülőgépek (Po-2) ellenére az újoncok lelkesen kezdték meg a kiképzést, mely normál esetben három évet vett volna igénybe, ám a háborús helyzetre való tekintettel lecsökkentették négy hónapra, mely napi 13 vagy annál több órát vett igénybe.²⁶

A nők éjszakai repülésre történő kiválasztása és kiképzése nem volt könnyű feladat. A többség rendelkezett repülési háttérismerettel az Oszoaviahim-repülőklubok, katonai iskolák és a Polgári Légi flotta révén, de csak kevesen voltak olyanok, akik rendelkeztek az éjszakai repülés tapasztalataival. A navigátorok még tapasztalatlanabbak voltak, mint a pilóták. Ugyan a repülőklubok tagjai voltak, de nem rendelkeztek pilóta képesítéssel. Voltak olyan navigátor pozíciót betöltő nők is, akik

24 ANDREJ ANTONOVICS GRECSKO (orosz szerk.), BEDŐ LÁSZLÓ, DR. ÁCS TIBOR, DR. KOCSIS BERNÁT (magyar szerk.), *A második világháború története 1939–1945.*, (Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1976) 2. kötet, 260., 71. kép. (Fordította Gál Csaba)

25 Olga Filippovna Jakovleva navigátor visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 10:45 – 11:06.; Nagyvezsda Vasziljevna Popova pilóta visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 11:08 – 11:28.

26 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 93–94.

a Polgári Légi flotta soraiból kerültek be az ezred soraiba mindenféle repülési tapasztalat nélkül. A navigátorok tájékozatlansága jelentős feszültséget generált köztük és a pilóták között. A navigátorok 1942 februárjáig – az ezred hivatalos megalakításáig – előzetesen három hónapos elméleti és nappali repülési gyakorlatot szereztek. A technikusok és szerelők rendelkeztek némi képesítéssel, melyet még a repülőklubokban és a Polgári Légi Flotta, illetve más katonai iskolákban szereztek, de így is napi tíz órát gyakoroltak. A navigátorok emellett plusz egy órát töltöttek a Morse-kód elsajátításával.²⁷

A tisztikar tagjai hasonlóképpen nem rendelkeztek semmilyen előzetes katonai ismerettel, így nekik is tanulniuk kellett. A repülőszemélyzetnek egy alig három hónapos tanfolyamon kellett részt vennie, melynek során nyolc óra vakrepülési,²⁸ öt óra éjszakai repülési és három óra éjszakai bombázási gyakorlatot kellett elvégezniük.

A kiképzéseket 1941 októberében kezdték meg, melyek három és fél hónapot vettek igénybe, majd miután sikeresen letették a vizsgákat, 1942 februárjában hivatalosan is megalakították az 588. éjszakai könnyűbombázó ezredet, melynek parancsnoka Jevdokija Davidovna Bersanszkaja lett.

A gyorsütemben zajló kiképzések súlyos következményekkel jártak, például 1942. március 10-én éjjel két Po-2-es éjszakai könnyűbombázógép zuhant le egy hóvihár következtében. Mindkét gép két fős személyzete életét vesztette a balesetben.²⁹ Ez a baleset rávilágított arra, hogy az éjszakai repülés terén további kiképzésre van szükség.

AZ EZRED HADI TEVÉKENYSÉGE

Megalakítását követően az ezredet a déli frontra, Ukrajnába, Vorosilovgrád (ma Luhanszk, Ukrajna) közelébe vezényelték, ahová Raszkova és Bersanszkaja vezette el az ezredet. Itt hozták létre a 4. légihadsereget, ami a Déli-, az Észak-Kaukázusi- és Kaukázusi frontokon teljesített

27 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 94.

28 A vakrepülés olyan repülés, melynek során a tájékozódás kizárólag a műszerek és a rádió felhasználásával, nem pedig a földön levő helyek, tereptárgyak segítségével történik.

29 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 94.

szolgálatot. Parancsnoka Konsztantyin Andrejevics Versinyin (1900–1973) vezérőrnagy volt. Amikor az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred megérkezett, Versinyin nem volt elragadtatva attól, hogy egy ezrednyi lányt küldtek neki furnérlemezből készült repülőgépekkel, ennek ellenére szívélyesen fogadta Raszkovát és Bersanszakáját. Versinyin három kérdést intézett a két parancsnokhoz: 1. az ezred tagjai repültek-e már reflektorok sugarában?; 2. tudják-e, hogy hogyan kell két embert szállítani a repülőgép második pilótafülkéjében?; 3. a pilóták le tudnak-e szállni jelzőlámpák, reflektorok nélkül?³⁰

Ezt követően Versinyin tájékoztatta Raszkovát és Bersanszakáját, hogy az ezredet bevonták a 218. éjszakai bombázó hadosztály alárendeltségébe, melynek parancsnoka ekkor Dmitrij Dmitrijevics Popov, a légierő vezérőrnagya volt.³¹ Az 588. éjszakai könnyűbombázó ezredet 1942 nyarán katasztrofális körülmények között vetették be először. 1942 nyarán a Wehrmacht már javában nyomult előre Sztálingrád felé. Bár a légerő a Luftwaffe uralta, 1942. június 10-én az ezred végrehajtotta az első éjszakai bombázását. Első bevetésük során elvesztettek két főt, Ljuba Ivanovna Olhovszkaja őrnagyot és Vera Ivanovna Taraszova navigátort.³²

Az ezred 1942 júniusában részt vett a Miusz, a Don és a Donyec folyón kialakított ellenséges átkelőhelyek, valamint a szalszki puszták útjain és Sztavropol külvárosaiban mozgolódó ellenséges csapatok bombázásában. Az éjszakai könnyűbombázó ezredet olyan körülmények között vetették be, amikor az erőteljes német előrenyomulás miatt a szovjet csapatok visszavonulásra kényszerültek, és megszakadt az összeköttetés az ezred és a hadosztály parancsnoksága között. Így az ezred tagjai nem tudták, hogy visszavonuljanak-e vagy sem. A hadosztályparancsnok Dmitrij D. Popov aggódott az ezred miatt, így megpróbálta felvenni

30 Ирина Вячеславовна Ракобольская, Наталья Федоровна Кравцова (ред.), Нас называли ночными ведьмами. Так воевал женский 46-й гвардейский полк ночных бомбардировщиков. (Москва: Изд-во МГУ, 2005), http://militera.lib.ru/memo/russian/rakobolskaya_kravtsova/01.html (Дата обращения: 26 января 2021 г.)

31 A 218. éjszakai bombázó hadosztály 1942 májusában alakult meg. Parancsokai: 1942. május 18. és 1943. június 24-e között Dmitrij Dmitrijevics Popov ezredes (1942. november 10-től légierő vezérőrnagyi rangban); 1943. június 25. – szeptember 3. között Pjotr Grigorjevics Grebnyev ezredes; 1943. szeptember 4. és 1944. május 11. között Nyikolaj Konsztantyinovics Pomanov alezredes (1944. október 22-étől ezredesi rangban).

32 MARVICK, CARDONA, Soviet Women on the Frontline, 96.

velük a kapcsolatot és visszavonni őket. A német támadás miatt az ezred sietősen, de sikeresen visszavonult a Donbasz-vidékére.³³

A szovjet visszavonulásnak Sztálin vetett véget, mikor is 1942. július 28-án kiadta 227. számú rendeletét, mellyel megállította a Vörös Hadsereg 1942 júniusa óta tartó folyamatos visszavonulását. Sztálin rendeletben kijelentette, hogy a visszavonulás mindennemű formája a nép vereségét segíti elő az országra támadó német csapatokkal szemben:

„Ennélfogva fontos, hogy megszüntessük azt a vélekedést, hogy képesek vagyunk örökké hátrálni, hogy még rengeteg területünk van, hogy országunk hatalmas és gazdag. [...] Ez egy hamis beszéd, mely [...] az ellenség hasznára gyengít minket, hiszen ha nem hagyunk fel a hátrálással, kenyér, üzemanyag, fém és más nyersanyagok, gyárak, üzemek és vasútvonalak nélkül maradunk. Ez arra a következtetésre vezet, hogy véget kell vetnünk a hátrálásnak. »Egy lépést sem hátrébb!« Ez kell legyen az új fő jelszavunk.”

(Részlet Sztálin 227. számú rendeletéből)³⁴

1942 nyarán, a Vörös Hadsereg jelszava az „Egy lépést sem hátrébb!” lett, Sztálin rendelete alapján.

A frontszolgálat ideje alatt az 588. éjszakai bombázóezred rendkívül magas számú bevetésen vett részt. Tagjai összesen körülbelül 24 000 akciót hajtottak végre, egy alkalommal pedig rekordot állítottak fel, amikor 1944. december 23-án egy éjszaka alatt 324 bevetést hajtottak végre.³⁵

A bombázási akciók a következőképpen zajlottak: az első bombázó bevetés után a repülőgép személyzete (a pilóta és a navigátor) megkeverte a repülésirányítókat – azaz az ezredparancsnokságot – és megkeverte a repülésirányításért felelős ezredparancsnokságot, majd jelentette, hogy „a harci feladat teljesítve!”. Amíg a repülőgép személyzete jelentést tett a parancsnokságnak, addig a földi kiszolgáló személyzet újra feltankolta a repülőgépet üzemanyaggal, és felszerelte bombákkal.

33 Donbasz vidéke a mai Kelet-Ukrajna területén található Donyeck és Luhanszk területét foglalja magába. A szó egy szóösszevonásból alakult ki, mely a Donyeck-medencére utal. A Donbasz név a „medence” orosz, illetve ukrán nevéből tevődik össze. (Ukrán nyelven: Донецький басейн; orosz nyelven: Донецкий бассейн; magyarul Donyeck-medence.)

34 TARJÁN M. TAMÁS, „1942. július 28. Sztálin kiadja 227. számú rendeletét.”, *Rubicon.hu*. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1942_julius_28_sztalin_kiadja_227_szamu_rendeletet/ (Hozzáférés: 2020. 06. 10.)

35 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 97.

A jelentéstételt követően visszaültek a repülőgépbe, majd felszálltak, hogy végrehajtsák a következő harci bevetést.³⁶

A bevetések száma függött az évszakoktól. Nyáron – amikor később sötétedett – öt-hat-nyolc bombázó repülést is végre hajtottak, télen – amikor korán beköszönt az esti sötétség – néha tíz repülést is teljesítettek. A megfeszített (intenzív) harcok idején – különösen Lengyelország felszabadításakor – egy éjszaka alatt 15, 16, vagy akár 17 harci repülést is teljesítettek.³⁷

Az éjszakánként végrehajtott több bevetés mind fizikailag, mind szellemileg kimerítette a repülőgép személyzetét, a folyamatos figyelem fenntartása és a támadásaik során válaszként kapott ellenséges torkolattűzek elkerülése miatt. Klavgyija Andrejevna Ruzskova pilóta visszaemlékezésében elmondja, hogyan tudtak a kimerítő bevetések között egy kicsit megpihenni:

„Elfáradtunk, végül is az éjszaka az éjszaka. [...] Adtak nekünk valamiféle csokoládés cukorkát. [...] Aztán hozzászoktunk, hogy egész éjszaka dolgozunk. A visszaúton, amikor hazafelé tartottunk, a navigátor átvette a repülőgép vezetését és a pilóta így tudott egy keveset pihenni. A reptér felett a pilóta visszavette az irányítást és leszállt a repülővel.”³⁸

A télen-nyáron végrehajtott éjszakai harci bevetéseket úgy teljesítették, hogy a pilóta és a navigátor feje fölött nem volt tető, sem pedig repeszek elleni védőpajzs, ami megvédhette volna őket vagy a biztonsági berendezéseket. A biztonságosnak éppen nem mondható, csekély védelemmel ellátott, a bombázás során ellenséges reflektorok keresőfényébe kerülő repülőgépeket időnként lelőtték, és égő fáklyaként zuhantak a földre.³⁹ Ruzskova égő gyufásdobozhoz hasonlította a találatot kapott és kigyulladt repülőgépet.⁴⁰ 1943. július 31-ről augusztus 1-jére virradó éjszaka négy gép személyzete (nyolc ember) égett halálra,

36 Klavgyija Andrejevna Ruzskova pilóta visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 30:31 – 31:00.

37 Alekszandra Fjodorovna Akimova navigátor visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 32:38 – 33:23.

38 Ruzskova pilóta visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 28:35 – 29:15.

39 Rakobolszkaja törzsfőnök visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 33:26 – 34:00.

40 Ruzskova pilóta visszaemlékezése, in Bresky, „Éjszakai boszorkányok”, 34:02 – 34:23.

miután repülőgépük találatot kapott és lezuhant.⁴¹ Erről a tragikus éjszakáról a bevetésen részt vevő több szemtanú is beszámolt visszaemlékezésében, köztük Jevgenyija Makszimovna Rudnyeva navigátor:

„Zsenja Krutova és Léna Szalikova a saját szemem előtt égett meg. Láttam, ahogy a halál feléjük lopakodik, de mit tehettem volna? Re-megett kezem-lábam. Ez volt az első alkalom, hogy a szememmel láttam egy repülőt lángokban.”⁴²

Az előforduló balesetek, veszteségek ellenére, ahogy már korábban említettem, az ezred tagjai több harci bevetést is teljesítettek éjszákánként. A harci bevetések rendkívüli számát úgy érték el, hogy kialakítottak egy „új brigád-rendszert”, melynek feladata a repülőgépek karbantartása, üzemanyaggal és robbanószerrel történő feltöltése volt. Ez a „brigád-rendszer” megsértette a hadsereg szabályzatát, mely arra utasította a földi kiszolgáló személyzetet, hogy csak a saját munkakörébe beosztott repülőgépet tartsák rendben. Ezzel szemben az új brigád-rendszerben folyamatosan, úgyszólván „futószalag” formájában zajlott a repülőgépek feltöltése. A brigád-rendszer hatékonyságának köszönhetően a repülőbázison egy repülőgép öt perc alatt újra készen állt a felszállásra és a további harci bevetések ellátására.

A földi személyzet, a fegyvermesterek munkája rendkívül megterhelő volt. Egy repülőgép bombával történő feltöltésénél a személyzet tagjainak négy, egyenként 50 kg-os bombát kellett felhelyezniük a gép szárnyának aljára, melyet úgy tudtak a legegyszerűbben megtenni, hogy a bombát a térdükre emelték, majd onnan felemelve felerősítették a bombaállványokra. A bombát ketten fogták meg, majd letérdeltek a repülőgép alsó szárnya mellett – mindkét oldalon – és felhelyezték a bombát (bombákat) a helyére. Amikor 100 kg-os bombát erősítettek fel, akkor egy harmadik személy is segítséget nyújtott a fegyvermestereknek.⁴³

A legintenzívebb hadműveletek idején a kiszolgáló személyzet akár három tonna bombát is megmozgatott egy éjszaka alatt. A repülőgép-szerelők számára az éjjel-nappal történő munkavégzés nagy baleseti

41 Ruzskova pilóta visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 34:02 – 34:23.

42 Rudnyeva navigátor visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 35:37 – 36:04.

43 Jakovleva navigátor visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 31:30 – 31:53.

kockázatott jelentett, és előfordult, hogy a légcsvavar (propeller) levágtat valakinek a karját.⁴⁴

Az éjszakai könnyűbombázók a brigád-rendszer mellett kidolgoztak egy merész „új katonai taktikát” is: míg az egyik repülőgép magára vont az ellenséges fényszórókat, addig egy másik repülő kikapcsolt motorral, síklórepülésben a kiszemelt célpont fölé repült, és kioldotta a bombákat. Amikor megközelítették a kijelölt célpontot, a navigátor kilőtt egy világító rakétát, ami bevilágította a terepet és így láthatták, hogy megérkeztek-e a célpontjukhoz vagy sem. A célpont elérésekor bombázni kezdtek. Ha az ellenséges keresőfények megtalálták őket, tüzet nyitottak rájuk.⁴⁵ Miközben a kiszemelt célpont fölé repültek, a navigátor azt mondta a pilótának: „*Tartsd az irányt és a magasságot!*”, majd célzott.⁴⁶

Az ellenséges keresőfények halálosak voltak, és elvakították a repülőgépek személyzetét. Amikor egy repülőgép bekerült a keresőfények fénysugarába, az ellenség a repülőgép irányába fordította a légvédelmi ágyúit, és tüzelni kezdett. A lövedékek zápora közben a pilótának ideoda kellett manővereznie a fénynyalábok között, hogy elkerülje a találatokat.⁴⁷ Az ilyen körülmények hatására az ezred tagjai megtanulták, hogyan segítsenek egymásnak a keresőfények ellen. Amikor ellenséges területek, frontvonalak felé repültek, és látták, hogy az egyik repülőgépük bekerül a keresőfények sugarába és akár öt-hat percig is meg van világítva miközben légvédelmi tűz alatt áll, akkor egy második (következő) repülőgép leereszkedett és lebombázta a kereső reflektorokat, ezzel megmentve a többi repülőgép személyzetét.⁴⁸

Az ezred 1943 elején, a korábbiakban felvázolt körülmények között harci módszerek (brigád-rendszer és az „új katonai taktika”) alkalmazásával vett részt a Tamany-félsziget felszabadításában. A német Luftwaffe parancsnoksága a német-szovjet hadszíntér déli szakaszán, Dél-Ukrajnában, a Krím- és Tamany-félszigeten összpontosította fő erőit. Ide telepítette át valamennyi csatarepülőjét, a bombázógépek 80%-át

44 РАКОБОЛЬСКАЯ, КРАВЦОВА (ред.), Нас называли ночными ведьмами. http://militera.lib.ru/memo/russian/rakobolskaya_kravtsova/01.html (Дата обращения: 29 января 2021 г.), 54. in MARVICK, CARDONA, Soviet Women on the Frontline, 98.

45 Ruzskova pilóta visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 20:50 – 21:17.

46 Irina Viktorovna Drjagina politikai tiszt visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 21:20 – 21:48.

47 Popova pilóta visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 21:53 – 22:28.

48 Rakobolszkaja törzsfőnök visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 25:02 – 25:34.

és a zuhanóbombázók 70%-át. Az ukrajnai arcvonal megmerevedését követően a Luftwaffe repülőgépeinek a német 17. hadsereget kellett légi úton támogatnia. A német 17. hadsereg a Tamany-félszigeten létesített hídfőállást, amit nagy erőfeszítések árán igyekeztek megvédeni. A németek célja ezzel a lépéssel az volt, hogy nagyobb szovjet erőket kössenek le és biztosítsák maguknak a félszigetet a kaukázusi kőolajmezők felé irányuló német támadás kiindulópontjaként.⁴⁹ A németeket támadó szovjet légierő egységei, a 4. légihadsereg 250 repülőgéppel, az 5. légihadsereg 200 repülőgéppel, az 50. távolsági repülőhadosztály 60 és a Fekete-tengeri Flotta repülői 70 repülőgéppel naponta 300-450 bevetést hajtottak végre.⁵⁰ Fontos megjegyezni, hogy az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred a 4. légihadsereg alárendeltségében álló 218. éjszakai bombázó hadosztály kötelékében teljesített szolgálatot.

A Tamany-félsziget felszabadításáért vívott csatákban, a „Kék Vonal” áttörésében tett kiemelkedő szolgálataért és Novorosszijszk felszabadításában játszott szerepéért 1943. február 8-án az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred megkapta a „46. Tamany éjszakai bombázó gárdaezred” címet.⁵¹ Az ezrednek megvoltak a saját jelszavai, az „ezred tizenkét parancsolata”. Az első: „Légy büszke, hogy nő vagy!” Amikor 1942 májusában az ezredet a frontra vezényelték, a szomszédos férfi ezred (ezredek) tagjai kinevették őket, és úgy hívták őket, hogy „a női ezred”. Az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred tagjai az egész háború alatt arra törekedtek, hogy kivívják maguknak a megjáró tiszteletet, ezért annyi bevetésen vettek részt, amennyiben csak tudtak. A gárdaezred cím elnyerését követően a szomszédos férfi ezredek már máshogy viszonyultak a női ezred tagjaihoz, és „nővéreknek” hívták őket, a gyalogság pedig „mennyei teremtményeknek” nevezte az ezred tagjait. Az gárdaezred híre elterjedt az elfoglalt falvakban, a német frontvonalakban és a németek „éjszakai varázslóknak” vagy „éjszakai boszorkányoknak” (németül *Nachthexen*) nevezték őket. Rakobolszkaja visszaemlékezésében úgy vélte, hogy az „éjszakai boszorkányok” elnevezés a tudásuk elismerése volt, mert az éjszakai bombázások során alig lőttek le néhány gépet az ezredből, így a németek minden bizonnyal mágusnak

49 OLAF GROEHLER, *A légi háborúk története 1910–1980* (Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1983), 237.

50 GROEHLER, *A légi háborúk története 1910–1980*, 237.

51 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 96.; «588-й ночной легкобомбардировочный авиационный полк (женский).» *Allaces.ru*, <http://allaces.ru/sss/struct/p/bap588.php> (Дата обращения: 24 января 2021 г.)

vagy boszorkánynak gondolták az ezred tagjait, akiket nagyon nehéz lelőni.⁵²

Ugyanebben a hónapban – 1943 februárjában – az ezred a Krím-félszigeten található Feodoszija városának felszabadításában való részvételéért megkapta a Vörös Zászló érdemrend kitüntetését, majd Fehéroroszország felszabadításáért az ezredet kitüntették a Szuvorov-rend III. fokozatával.

Az 1943-as év a gárdaezreddé való kinevezés és számos más kitüntetés mellett nagy változást hozott az ezred életébe. Megváltozott a háború menete, ugyanis a sztálingrádi és kurszki csata után a szovjetek kerültek fölénybe, de az ezred egy nagy veszteséget szenvedett el. 1943. január 4-én, rossz időjárási körülmények (erős szél és hóvihár) következtében lezuhant Marina M. Raszkova Pe-2 típusú bombázógépe, és mind Raszkova, mind a repülőgép legénysége életét veszítette.⁵³ A nők ezzel elvesztették azt a személyt, aki sokat tett azért, hogy pilóták lehessenek.

Raszkova elvesztése nagy veszteség volt, de az ezred további nagy sikereket könyvelhetett el. Az 588. éjszakai könnyűbombázó ezred (immár 46. Tamany éjszakai bombázó gárdaezred) tagjai közül 23 személy kapta meg a Szovjetunió legmagasabb kitüntetését, a „Szovjetunió Hőse” címet – ebből 5 posztumusz kitüntetés volt.

TOVÁBBI HARCOK ÉS A HÁBORÚ VÉGE

1944 áprilisában az ezred csatlakozott a Vörös Hadsereg offenzívájához, melyet a Krím-félsziget és Szevasztopol felszabadításának érdekében indítottak. Az ezred egységei minden éjjel megállás nélkül repültek, és támadásaik révén segítettek szétzúzni a Szevasztopol térségében elhelyezkedő Wehrmacht-egységeket.

Egy hónappal később, 1944 májusában az ezredet bevonták a „2. gárdaezred Sztálingrádi vöröszászló éjszakai bombázó hadosztályának” alárendeltségébe, hogy légi úton támogassák Konsztantyin Konsztantyinovics Rokosszovszkij marsall támadását a második Belorusz fronton.

52 Rakobolszkaja törzsfőnök visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 43:49 – 44:36.

53 М. КАЗАРИНОВА, «Любимый командир», in *Героини Войны. Очерки о женщинах – героях советского союза*, ред. Л. Ф. Торопов (Москва: Государственное издательство политической литературы, 1963), 520–533.

1944 nyarán (június–július) a szovjetek által előretolt frontvonal légi támogatásaként részt vettek az ellenséges védelem áttörésében a Pro-nya folyón, valamint Mogiljov, Cserveny, Buhov, Minszk (Fehéroroszország) és Belosztok (Lengyelország) felszabadításában.

1944–45-ben az ezred a lengyelországi, kelet-poroszországi és németországi hadszíntereken nyújtott légi támogatást a támadó szovjet csapatoknak. Ekkor került sor – a már korábban említett – éjszakai bombázás során felállított rekord felállítására, mikor is 1944. december 23-án, Varsó bombázásakor az ezred tagjai 324 harci bevetést hajtottak végre egy éjszaka alatt.⁵⁴

A Vörös Hadsereg 1945 februárjában átlépte Kelet-Poroszország határait és hadműveleti térséggé változtatta azt. A kelet-poroszországi hadművelet 1945. január 13. és 1945. április 23. között zajlott, melyben az éjszakai könnyűbombázóezred is kivette részét.⁵⁵

1945 tavaszán (április–május) az ezred légi segítséget nyújtott a Vörös Hadsereg szárazföldi egységeinek az Odera folyón felállított ellenséges védelem áttörésében, valamint lebombázta visszavonuló német csapatokat. A háború vége előtt utolsó célpontjaik a swinemündei rakétabázisok voltak, melyek ellen támadást indítottak.⁵⁶

1945. április 16-án a Vörös Hadsereg megkezdte az utolsó nagy, döntő jelentőségű csatát Berlin elfoglalásáért. A szovjetek rendkívüli erőfeszítések árán házról házra harcolva legyőzték a Berlint védő német egységeket, és 1945. május 9-én győzelmet arattak. Ezzel véget ért az európai hadszíntéren a második világháború, vagy, ahogy Oroszországban hívják, a Nagy Honvédő Háború. A szovjet vezetés 1945. június 24-én megtartotta Moszkvában a Németország fölötti győzelmének megünneplésére megrendezett Győzelmi parádét. A Győzelmi parádéra az ezred is hivatalos volt, és a tervek szerint egy pilótaszázad képviselné az ezredet, melynek során kilenc Po-2 repülőgép – három rajban – átrepülne a Vörös tér felett. Az ezred tagjai Moszkvába repültek a díszszemlére, és egy Moszkva melletti repülőtéren, Podlipki-ben szálltak le. Itt a parádéra várva mindennap edzettek és gyakorlásképpen formáció-

54 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 116.

55 А.В. КИРИЛИНА, Г.Ф. КРИВОШЕЕВА (ред.), „Падение прусской цитадели. Великая Отечественная война 1941–1945 гг.”, Военно-Исторический Журнал, но. 4 (2004): 2–5. http://nozdr.ru/militera/periodic/0/v/voenno-istorichesky-zhurnal/vij_2004-04.pdf (Дата обращения: 30 января 2021 г.)

56 РАКОБОЛЬСКАЯ, КРАВЦОВА (ред.), *Нас называли ночными ведьмами*, http://militera.lib.ru/мемо/russian/rakobolskaya_kravtsova/03.html (Дата обращения: 30 января 2021 г.)

ban repültek. A Győzelmi parádé napján (június 24.) az időjárás rosszra fordult, így az ezred nem szállhatott fel.⁵⁷

A sok sikeres harci bevetést és rekordot követően, mivel a háború véget ért, már nem volt szükség a frontszoláglatot teljesítő egységekre, így megkezdték a szovjet fegyveres erők állományának leépítését, mely mintegy két évet vett igénybe. A nagyarányú leszerelés következtében a szovjet fegyveres erők létszáma az 1945 nyarán lévő 11,3 millió fős létszámról 1948 közepéig 2,8 millió főre csökkent. A leszerelések révén a Vörös Hadsereg feleslegessé vált harci eszközeit, készleteit a szovjet gazdaság élénkítésére, fellendítésére csoportosították át: például a Vörös Légierő leszerelését követően több repülőgépet kapott a szovjet polgári légiforgalom.⁵⁸

A hadsereg leszerelésénél előnyben részesültek a nők és azok a vöröskatonák, akik teljes közép- vagy felsőfokú végzettséggel rendelkeztek, ugyanis a szétzilált gazdaságnak szüksége volt a szaktudásukra és munkaerejükre. Továbbá előnyben részesítették azokat a fiatalokat, akik a háború miatt nem tudták befejezni a tanulmányaikat és a leszerelésükkel lehetőséget kaptak a diplomájuk megszerzésére.⁵⁹

Mint az előbb említettem, a leszerelésnél előnyben részesültek a nők, így az ezred sem kerülhette el sorsát. 1945. október 15-én az ezredet feloszlatták és leszerelték az ezred személyi állományát. 1943-ban a gárdaezred cím elnyerésével egyidőben megkapott gárdazászlót átadták a Szovjet Hadsereg Múzeumának. A leszerelés után a nők többsége visszatért a háború előtti életéhez, de a „Szovjetunió Hősei”, illetve hősnői nem merültek feledésbe. A legsikeresebb, legeredményesebb pilóták, navigátorok és más egyéb beosztásban harcoló nők arcképei megjelentek a bélyegeken. Noha az ezred tagjai közül többen is elnyerték a „Szovjetunió Hőse” címet, a háborús évek mindenkiben nyomot hagytak és az egykori pilóták, navigátorok poszttraumás sokkhatásokkal éltek tovább. Visszaemlékezéseikben elmondják, hogy olyan álmokra riadnak fel éjszaka, hogy lőnek rájuk,⁶⁰ valamint álmukban is a repülőgépben ülnek, de valamilyen zavaró tényező miatt nem tudnak felszállni.

57 РАКОБОЛЬСКАЯ, КРАВЦОВА (ред.), *Нас называли ночными ведьмами*, http://militera.lib.ru/memo/russian/rakobolskaya_kravtsova/02.html (Дата обращения: 30 января 2021 г.)

58 GOSZTONYI PÉTER, *A Vörös Hadsereg* (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1993), 231–232.

59 GOSZTONYI, *A Vörös Hadsereg*, 231–232.

60 Rakobolszkaja törzsfőnök visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 55:02 – 55:24.

Az egykori 588. éjszakai könnyűbombázó ezred tagjai megegyeztek abban, hogy a háború után is tartani fogják egymással a kapcsolatot, hiszen életre szóló baráti kapcsolatokat alakított ki köztük a háború, melynek éveit alatt összecsiszolódtak. Utolsó háborús összeövetelükön elhatározták, hogy minden év május 2-án és november 8-án összegyűlnek Moszkvában a Nagy Színház előtt.⁶¹ A még életben lévő hölgyek a mai napig összegyűlnek minden május 2-án és november 8-án, sajnos egyre kisebb létszámban.

SZABADIDŐ ÉS PIHENÉS A HARCOK SZÜNETÉBEN

A harcok szünetében az ezred tagjai különböző elfoglaltságokkal próbálták elterelni figyelmüket a bevetések során átélt traumákról és idegtépő pillanatokról. Rakobolszkaja azt mondta: „A lányok már csak lányok!” A bevetésekre kiscicákat vittek magukkal, táncoltak a repülőtéren, dalokat énekeltek és hímeztek. A hímezés jelentette számukra az igazi kikapcsolódást. Rakobolszkaja elmondása szerint hímezhettek egy gyönyörű képet, virágot, papagájt, vagy valami mást, esetleg virágcsokrot. Ez a fajta kikapcsolódási lehetőség segített elfelejteni a háború borzalmait, noha csak kis időre.⁶²

Az ezred tagjai közül többen foglalkoztak versírással, mint például Natalja Fjodorovna Meklin (férjezett nevén Kravcova), aki 1943-ban, miután az ezred megkapta a gárdaezred címet, a dicső esemény megünneplésének alkalmából megírta az „Ezred Himnusza” című költeményét:

„Ezred Himnusza:
Hogy csatlakoztunk a frontvonal soraihoz
Számunkra nem volt könnyű feladat.
Küzdjete, lányok, harcoló barátok
A női gárdaezred dicsőségéért.
Repüljete tovább
Tűzzel a mellkasotokban,
Hadd lobogjon elől a gárda zászlaja,

61 Jakovleva navigátor visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 54:41 – 54:50.

62 Rakobolszkaja törzsfőnök visszaemlékezése, in BRESKY, „Éjszakai boszorkányok”, 40:18 – 41:35.

Söpörjétek ki az ellenséget,
Sújtsatok le a célpontokra,
Ne hagyjátok, hogy a fasiszták elmeneküljenek a végítéletük elől!”⁶³

A Németország felett aratott győzelmet követően a parancsnokság szabadságot, „vakációt” adott az ezred tagjainak, így átrepültek a Neubrandenburg közelében lévő, Alt Rehse városába és ott töltötték szabadságukat. Alt Rehse-ben kiváló körülmények voltak a pihenésre: üdülőházak, sportpályák, park, körben fenyőerdők, egy kék tó, egy hajóállomás, csónakázási és kerékpározási lehetőségek, és a legfőbb hobbi, a röplabdázás lett.⁶⁴ A szabadság végén, 1945 júniusában az ezred átrepült Lengyelországba, Świdnica városába, ahol 1945. október 15-én végül leszerelték.⁶⁵

Összességében elmondható, hogy az 588. éjszakai könnyűbombázó gárdaezred hősnői épp olyan bátorsággal és ember feletti erővel védelmezték hazájukat a Nagy Honvédő háború éveiben, mint férfitársaik. Az éjszakai bevetéseik során kivívták magunknak a tiszteletet és a hírnevet mind a szovjet katonák, a nép, mind az ellenség körében. A Nagy Honvédő háború évei alatt körülbelül 24.000 éjszakai bombázó repülést hajtottak végre, és egy alkalommal 1944. december 23-án, Varsó bombázásakor egy éjszaka alatt 324 harci bevetést hajtottak végre, melyel rekordot állítottak fel. Kiemelkedő szerepvállalásuk és bátorságuk elismeréséül 23 hölgy kapta meg – ebből 5 posztumusz – a Szovjetunió legmagasabb kitüntetését, a „Szovjetunió Hőse” címet. Továbbá kiemelkedő harci tevékenységük elismeréséül számos más kitüntetés, érdemrend mellett 1943. február 8-án megkapták a „46. *Tamany éjszakai bombázó gárdaezred*” címet. Mindezek a kitüntetések, eredmények nagy szerepet játszottak és játszanak abban, hogy a Szovjetunióban, és annak felbomlását követően jogutódjában Oroszországban is széles körű tisztelet övezi a szovjet hősnőket, noha a háború után egyre inkább a feledés homályába merült a szovjet nők frontszolgálatára és hőstette.

63 MARVICK, CARDONA, *Soviet Women on the Frontline*, 99. (Fordította: Gál Csaba)

64 РАКОВОЛЬСКАЯ, КРАВЦОВА (ред.), *Нас называли ночными ведьмами*. http://militera.lib.ru/memo/russian/rakobolskaya_kravtsova/01.html (Дата обращения: 30 января 2021 г.); РАКОВОЛЬСКАЯ, КРАВЦОВА (ред.), *Нас называли ночными ведьмами*, http://militera.lib.ru/memo/russian/rakobolskaya_kravtsova/02.html (Дата обращения: 30 января 2021 г.)

65 РАКОВОЛЬСКАЯ, КРАВЦОВА (ред.), *Нас называли ночными ведьмами*, http://militera.lib.ru/memo/russian/rakobolskaya_kravtsova/03.html (Дата обращения: 30 января 2021 г.)

Vendégrovat
Гостевая страница
Guest Page

